

JOHANN JOSEPH RÖSLER (1771–1812)

**Kapitoly z pražského hudebního života
kolem roku 1800**

© MgA. Alena Hönicová 2020
<https://www.alenahonigova.com>

1. KAPITOLA
RÖSLEROVA ŽIVOTNÍ DATA,
DOBA PRAŽSKÝCH STUDIÍ

Alena Hönicová

OBSAH

1.1 RÖSLEROVO NAROZENÍ A ÚMRTÍ	2
1.2 HUDEBNÍ VZDĚLÁNÍ	3
1.3 LÉTA GYMNAZIÁLNÍCH A FILOZOFICKÝCH STUDIÍ	5
1.3.1 Pražský hudební život na konci 18. století	5
1.3.2 Karlo-Ferdinandova univerzita, studium na filozofické fakultě.....	9
1.3.3 Hudební slavnosti ke korunovaci císaře Leopolda českým králem	10
1.3.4 Mozartova smrt a smuteční slavnosti věnované jeho památce.....	10
1.4 PŘÍPRAVA NA PROFESIONÁLNÍ DRÁHU HUDEBNÍKA	13
1.5 SEZNAM OSOBNOSTÍ Z RÖSLEROVA ŽIVOTA.....	14
Caravoglia-Sandrini, (Maria) Luigia	14
Clam-Gallas, Christian Christoph / Kristián Kryštof	14
Clam-Gallas, Josephine/Josefína (roz. Clary-Aldringen).....	15
Guardasoni, Domenico	15
Lichtner, Wenzel/Václav.....	17
Pachta, Johann Joseph von Rayhofen / Jan Josef Pachta z Rájova.....	17
1.6 NEJČASTĚJI CITOVANÉ PRAMENY	18

Obrazek na titulní straně: Silueta Johanna Josepha Röslera. Röslerův stínový portrét zmiňuje ve svém slovníkovém hesle již Constant von WURZBACH.¹ Dle Wurzbacha je velmi věrně vyhotoven a v době vydání slovníku (1874) byl majetkem Vídeňské konzervatoře. V roce 1892 byl součástí sbírky portrétů Dvorního divadla ve Vídni.² V katalogu této sbírky byl k portrétu připojen i krátký Röslerův životopis. Nyní je kopie portrétu uložena ve fondu grafických dokumentů Hudebního oddělení Národního muzea v Praze.³

¹ WURZBACH, Constant von. „Rösler, Joseph“. In: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: ... Sechszwanzigster Teil Rhedey ... (VI. Folge)*. Wien: Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1874, s. 244.

² *Katalog der Portrait-Sammlung der k. u. k. General-Intendantz der k. k. Hoftheater: zugleich ein biographisches Hilfsbuch auf dem Gebiet von Theater und Musik*. Wien: A. W. Kunast, 1892, 2. Abt., 4. Gruppe, s. 350.

³ CZ-Pnm, sig. E 497.

1.1 RÖSLEROVO NAROZENÍ A ÚMRTÍ

Johann Joseph Rösler byl pokřtěn jako Bartholomeus Joannes Josephus 22. srpna 1771 v Banské Štiavnici na Slovensku (německy Schemnitz, maďarsky Selmecebánya v tehdejších Uhrách). Dobové i současné prameny uvádějí celou řadu rozdílných údajů k místu a datu Röslerova narození i úmrtí. Většina dobových pramenů píše (pokud tato informace není zcela vynechána), že se Rösler narodil roku 1773 v Uhrách⁴ nebo konkrétněji 1773 v Schemnitzu v Uhrách.⁵ Constantin Wurzbach udává rok 1773 nebo 1774 tamtéž⁶ a objevuje se též rok 1774 v Praze.⁷ Také je zmiňováno, že zemřel ve 39 letech.⁸ GROVE, MGG a SD shodně udávají správné datum i místo narození, ale chybné datum úmrtí.⁹ K ověření data Röslerova narození bylo nutné nejprve hledání zůžit. Pozornost byla tedy nasměrována k osobě Röslerova otce.

Ze *Zprávy o životě a díle skladatele Johanna Josepha Röslera*¹⁰ zveřejněné roku 1829, z níž zřejmě vychází několik autorů slovníků z 19. století,¹¹ se totiž dovídáme, že Röslerův otec byl důlní rada (k. k. *Bergrath*) a byl později přeložen do Prahy, aby zde vykonával funkci guberniálního rady (*Gubernialrath*). Byla zde naděje, že se podaří nalézt informace o takto významném státním úředníkově. *Schematismus pro Království české* z roku 1810 uvádí komerčního radu (dříve guberniálního radu) Johanna Rößlera.¹² Jedná se o významného ekonoma a pedagoga Johanna Jacoba Rößlera (1751–1815), který ve svém oboru také publikoval, ale do Prahy byl povolán až roku 1810 a nepodařilo se dohledat žádné spojení s Bánskou Štiavnicí nebo důlním inženýrstvím.¹³

Slibněji vypadal nálezný odborné knihy o hornictví jistého důlního rady a důlního inspektora Karla Antona Röslera.¹⁴ Nepovedlo se však s určitostí nalézt žádné další informace k jeho osobě. Jistotu přinesla až návštěva Slovenského báňského archivu v Banské Štiavnici. (Toto krásné historické městečko, někdejší správní centrum hornictví, hutnictví a mincovnictví na celém území Uher a sídlo Báňské akademie, se roku 1782 stalo třetím největším městem v Uhrách). Zde jsou uloženy protokoly z let 1771–1773, které vyhotovil Carl Anton Rösler.¹⁵ Vyplývá z nich, že Carl Anton Rösler byl vyslán do místních

⁴ GASSNER. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 18.

⁵ MB, SCHILLING, FÉTIS, MEYER, BERNSDORF, RIEGER, MENDEL. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 18–19.

⁶ WURZBACH. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 18.

⁷ ÖNE. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 18.

⁸ MENDEL. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 19.

⁹ MIKULÁŠ, Jiří. „Rösler, Josef“. In: SD, s. 502–503. GROVE, MGG, SD viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 19.

¹⁰ *Nachricht vom Leben und den Werken des Tonsetzers Joseph Rösler*. Dále jen MB. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 18.

¹¹ SCHILLING, BERNSDORF, WURZBACH, MENDEL. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 18–19.

¹² *Schematismus für das Königreich Böhmen auf das Jahr 1810: Erster Theil*. Prag: Gottlieb Haase, 1810, s. 11.

¹³ WURZBACH, s. 240–242.

¹⁴ RÖSLER, Karl Anton. *Karl Anton Röslers, Königl. Böhmischen Bergraths und Bergwerks-Inspectors, Bergmännische Nachrichten über die Gebirge und den Bergbau zu Joachimsthal*. ... Dresden: Walthersche Hofbuchhandlung, 1792.

¹⁵ Slovenský báňský archiv v Banské Štiavnici. Protokoly z let 1770–1774, inv. č. 520–524, 566–569, 642–645.

stříbrných a zlatých dolů jako důlní inspektor. Díky tomuto zjištění se podařilo nalézt křestní list Johanna Josepha Röslera, v kterém jsou uvedena jména rodičů Carolus a Anna.¹⁶

Obdobně bylo nutné ověřit i datum a místo Röslerova úmrtí. V dostupných pramenech je datováno roku 1812¹⁷ nebo 1813¹⁸, blíže pak 28. nebo 29. ledna, případně 25. července¹⁹. Nejčastěji je uváděna Praha, v jednom případě Vídeň²⁰ nebo místo není blíže určeno. Pokud bychom brali v potaz informaci, že se dožil 39 let,²¹ pak by v úvahu připadal ještě rok 1809. Při procházení staroměstských farních matrik, kde pátrání začalo, se ukázalo, že je opět nezbytné zúžit možnosti Röslerova úmrtí. Díky nálezům dvou nekrologů²² bylo možné rok 1813 zcela vyloučit a zápis o Röslerově smrti se podařilo identifikovat v matrice zemřelých římsko-katolického farního úřadu u kostela sv. Havla v Praze na Starém Městě. Německy psaný zápis o úmrtí Josepha Röslera, kapelníka knížete Lobkowitz, nese datum 28. ledna 1812.²³

1.2 HUDEBNÍ VZDĚLÁNÍ

Bohužel se nepodařilo nalézt žádné Röslerovy osobní dokumenty nebo korespondenci. Neznámé je i místo jeho pražského bydliště, nevíme, jestli měl sourozence. O Röslerových hudebních začátcích informuje *Allgemeine musikalische Zeitung* (dále AmZ) již v roce 1800²⁴ a v podobném duchu se odvíjí i slovníkové heslo Ernsta Ludwiga Gerbera:²⁵

„Od svého nejtělejšího mládí ho hudba tak neodolatelně přitahovala, že se vrhl do jejího studia zcela sám a bez jakékoliv podpory. Protože si nemohl dovolit učitele hudby, neúnavně studoval spisy a partitury velkých mistrů. Jeho hra na klavír brzy vynikala bravurou i půvabem.“

¹⁶ Banská Štiavnica, Státní archiv, FHL Mikrofilm 2,002,716., obr. 379.

¹⁷ DLABACZ, MB, ÖNE, SCHILLER, GATHY, FÉTIS, GASSNER, MEYER, BERNSDORF, RIEGER., WUTZBACH, MENDEL.

¹⁸ GROVE, MGG, SD.

¹⁹ FÉTIS.

²⁰ GATHY.

²¹ FÉTIS.

²² *Intelligenzblatt der Jenaischen allgemeinen Literatur-Zeitung*. Jena, Leipzig: Zeitungsexpedition, November 1812, roč. 9, č. 66., s. 522.

MAHLMANN, August, ed. *Zeitung für die elegante Welt*. Leipzig: Vos, 15. 2. 1812, roč. 12, č. 33, sl. 263–264.

²³ Archiv hlavního města Prahy. Matrika zemřelých římsko-katolického farního úřadu u kostela sv. Havla v Praze na Starém Městě z let 1800–1822, sign. HV Z5, s. 179.

²⁴ ROCHLITZ, Friedrich, ed. *Allgemeine musikalische Zeitung*. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1800, roč. 2, č. 29, sl. 502–503.

²⁵ GERBER, s. 899–900.

Röslerovy první hudební krůčky líčí také již zmíněná *Zpráva o životě a díle skladatele Josepha Röslera*:²⁶

„Jeho láska k hudbě a jeho talent se ukázaly velmi brzy a také se rychle rozvíjely. Základy hudebního vzdělání získal od svého otce, amatérského milovníka hudby. Měl velké štěstí, že se velmi brzy naučil hrát Bachovy skladby, které s velkou pílí studoval a vlastnoručně si je pro vlastní potřebu opisoval.“

Zajímavý detail se dozvídáme od Gustava Schillinga: *„... Díla Philippa Emanuela a Johanna Sebastiana Bacha daly [Röslerovu] citlivému duchu osobitý směr.“*²⁷

Ze všech dobových zmínek k tomuto tématu vyplývá, že Rösler byl hudební samouk, a také z nich můžeme vyrozumět, že takovéto výchozí podmínky pro profesionální dráhu skladatele, kapelníka a virtuózního klavíristy vůbec nebyly obvyklé. Vyzařuje z nich obdiv k Röslerovu hudebnímu nadšení i k odhodlání, s jakým si svou hudební dráhu vydobyl. Fakt, že by si syn významného státního úředníka nemohl dovolit učitele hudby, je poněkud zarážející. Vysvětlením může být Wurzbachův příspěvek k tomuto tématu:²⁸

„Jeho otec znalý hudby mu poskytl první, leč zcela nedostačující vzdělání. Přitom [Joseph Rösler] absolvoval v Praze gymnázium a dokončil filozofické studium. Hudba ho ale přitahovala daleko více než studium, a tak se proti vůli svého otce namísto dalšího studia zcela oddal hudbě, bez jakékoliv podpory. Protože mu chyběly prostředky, aby si mohl platit učitele hudby, studoval spisy a partitury velkých mistrů s takovým nadšením, že se mu podařilo završit své hudební vzdělání jako autodidakt. Vedle toho pokračoval ve hře na klavír, v níž brzy vynikal jak virtuozitou, tak procítěným přednesem.“

Václav Jan Sýkora ve své biografii věnované Františku Xaverovi Duškovi několikrát Röslera jmenuje jako Duškova žáka.²⁹ S podobným tvrzením jsem se v žádném jiném dobovém prameni nesetkala. Výjimku tvoří jediný notový rukopis, který vyvolává otázky i v řadě jiných ohledů. Dle mnoha slovníkových hesel složil v roce 1798 Johann Joseph Rösler smuteční kantátu k Mozartově smrti (*Cantate auf W. A. Mozarts Tod*). Rösler ji však ve svém soupisu skladeb neuvádí. Několik opisů klavírního výtahu této skladby se nachází v archivu Pražské konzervatoře. Jeden z těchto opisů je nadepsán: *„Cantate auf Mozarts Tod. von J. Schmidt in Musik gesetzt und dem Franz Duschek als Zeichen der Dankbarkeit gewidmet von seinem Schüller J. Rösler. 1898“*.³⁰ Rukopis tohoto opisu zcela jistě není Röslerův. Rok 1898 je zřejmě uveden chybně. Může tedy věnování „vděčného“ žáka naznačovat, že možná Duschek/Dušek poskytl Röslerovi několik bezplatných hodin kompozice?

---

²⁶ MB, s. 57.

²⁷ SCHILLING, s. 60.

²⁸ WURZBACH, s. 242.

²⁹ SÝKORA, Václav Jan. *František Xaver Dušek*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 39, 48, 156.

³⁰ Archiv Pražské konzervatoře (CZ-Pk). Sig. 2931.

Každopádně je těžké představit si, že by Röslera nestrhla obrovská vlna nadšení pro Mozarta, která Prahu zaplavila již po zdejších uvedení *Figarovy svatby* Bondiniho operní společností v roce 1786. Naopak je vysoce pravděpodobné, že Rösler byl svědkem uvedení *Figarovy svatby* pod Mozartovou taktovkou 17. ledna 1787 v Nosticově divadle³¹ nebo hudební akademie, pořádané v divadle o dva dny později, na niž Mozart poprvé uvedl *Symfonii D dur* (KV 504) zvanou *Pražskou*,³² či snad jednoho z recitálů, na nichž Mozart hrál své klavírní koncerty a improvizoval. Mnohokrát citovaná slova z Mozartova slavného dopisu napsaného 15 ledna 1787 v Praze jistě platila i pro Röslera:³³

„Sledoval jsem s velkým potěšením, ... jak lidé tančí na hudbu mého Figara; nemluví se zde o ničem jiném než o Figarovi, nehraje se zde, nezpívá a nepíská nic než Figaro, žádná opera není tak navštěvovaná jako Figaro a věčně jen Figaro; nepochybně velká čest pro mě...!“

Pravděpodobně na Röslera, stejně jako na většinu Pražanů, udělala také nezapomenutelný dojem legendární premiéra *Dona Giovanniho*, kterou zde s Bondiniho italskou operní společností Mozart uvedl 29. října téhož roku.

Je všeobecně známé, že Duschkova rodina patřila k Mozartovým nejbližším pražským přátelům, a tak stála v centru vlny nadšení, která tehdy zaplavila Prahu. Röslerovu lásku k Mozartovi prokazuje nejen jmenovaná smuteční kantáta, řada transkripcí Mozartových děl i variací na Mozartova témata, ale i Röslerův kompoziční styl. Bylo by tedy přirozené, kdyby se Rösler s případnou prosbou o radu v otázkách kompozice obrátil právě na Franze Xavera Duschka/Františka Xavera Duška. Zdá se ale nepravděpodobné, že by se jednalo o systematickou výuku.

1.3 LÉTA GYMNAZIÁLNÍCH A FILOZOFICKÝCH STUDIÍ

1.3.1 Pražský hudební život na konci 18. století

Pražská provedení Mozartových děl ale nebyla jediným faktorem, který formoval Röslerův hudební talent. Praha v době Röslerových studií nabízela pestrou nabídku hudebních představení. Vedle prvotřídní společnosti Pasquale Bondiniho (1731–1789), jejíž operní sekce hrála v nedávno otevřeném *Hraběcím Nosticově národním divadle / Gräflich Nostitzsches Nationaltheater*,³⁴ v Praze působila také

³¹ Dnes Stavovské divadlo.

³² Z Röslerova ručně psaného tematického katalogu se dozvídáme, že Rösler tuto sinfonii upravil pro dvě cembala.

³³ V dopise blízkému příteli Gottfriedu von Jacquin Mozart líčí zážitky z tzv. Bretfeldského plesu (konaného v domě *U léta a zimy* v Nerudově ulici), na němž celá společnost tančila na hudbu z *Figarovy svatby*. NOHL, Ludwig, ed. *Mozarts Briefe*. Salzburg: 1865, s. 434–437.

³⁴ Divadlo, zbudované hrabětem Fratiškem Antonínem Nostitzem pro obyvatele české země a představení v národním jazyce (tedy německy), bylo slavnostně otevřeno roku 1783. Nejprve bylo pronajato C. Wahrovi a o rok později Bondinimu, který zde provozoval jak italskou operu, tak německá představení nejprve sám, prostřednictvím činoherní sekce své společnosti,

Vlastenecká herecká společnost / Vaterländische Schauspielgesellschaft,³⁵ v jejímž repertoáru byla i hudební představení. Od roku 1786 působili v tzv. *Boudě* v dolní části Václavského náměstí, v létě 1789 pak v tzv. *Růžodole/Rosenthal* u Poříčské brány³⁶ a následně v bývalém klášteře *U Hybernů* na dnešním náměstí Republiky. Jejich specialitou byla provedení s českou historickou tematikou a příležitostně i česká představení, ale velkou část jejich produkce tvořila německá opereta i balety. Z dnešního pohledu je těžké představit si, že herci této společnosti byli schopni provést například Mozartovu *Figarovu svatbu* (1787)³⁷ nebo *Kouzelnou flétnu* (1792).³⁸ Jejich hudební úroveň jistě nebyla srovnatelná s Bondiniho operními zpěváky, ale zpěvohry v lehčím duchu postupně tvořily hlavní část jejich programu.

Bondiniho interpreti se většinou specializovali buď na italskou operu nebo na činohru. Již v době prvního uvedení *Dona Giovanniho* Bondiniho *Italské operní virtuosity* (jak byla příležitostně nazývána operní sekce jeho společnosti) už prakticky řídil Bondiniho dlouholetý kolega a partner ve vedení společnosti, rodák z Neapole Domenico Guardasoni (cca 1731–1806).³⁹ V roce 1788 mu Bondini vedení operní společnosti předal i oficiálně. Sám se hodlal zaměřit na činoherní větev své společnosti, která působila v létě v Thunovském malostranském divadle a zbytek roku v Lipsku a Drážďanech. Záhy ale onemocněl, a tak hereckou společnost předal svému dlouholetému pokladníkovi Franzi Secondovi. Brzy nato (30. října 1789) Bondini na cestě do rodné Itálie zemřel.

Thunovské divadlo na Malé Straně bylo v době Secondovy nepřítomnosti využíváno k pořádání hudebních akademií. Koncerty a představení se konaly i v domech a palácích šlechty. Důležitou roli v pražském hudebním životě hrála také církevní hudba. Když Charles Burney na svých hudebních cestách zavítal roku 1772 do Čech, zajímalo ho, jak je možné, že jsou Češi tak muzikální.⁴⁰ Jeho zážitky z této návštěvy ho přesvědčily, že důvod tkví v hudebním vzdělávání. Při svém putování zjistil, že děti

---

později bylo divadlo na německá představení pronajímáno dalším společenstvem. V roce 1791 Nostitz pronajal divadlo Bondiniho pokračovateli Guardasonimu. Ten zde provozoval italskou operu až do své smrti roku 1806 a vedením německých představení pověřoval další osoby. (Až do smrti Guardasoniho se zde hrála i česká představení, i když v daleko menší míře než italská a německá.)

Po smrti Františka Antonína Nostitze bylo divadlo prodáno českým stavům a v roce 1798 bylo přejmenováno na Stavovské.

³⁵ Ve vedení souboru založeném V. K. Antongem, F. J. Höpplerem, A. Zappem a F. X. Sevem se v poměrně rychlém sledu a za mnoha personálních změn souboru vystřídali V. Mihule a J. Butteau, F. Vasbach (1793–94), A. Grame (1795–97 a 1802), J. Stentzsch (1797), K. Guolfinger ze Steinsbergu (1797–99), C. Wahr (1799–?).

SCHERL, Adolf. „Vlastenské divadlo“. In: *Česká divadla. Encyklopedie divadelních souborů*, E. Šormová, ed., Praha: Divadelní ústav, 2000, s. 521–525.

³⁶ Poříčská brána/Spitteltor již neexistuje. Dnes Na Poříčí 1.

³⁷ TEUBER, s. 244.

³⁸ TEUBER, s. 304–305.

³⁹ Domenico Guardasoni. Viz 1.5 Seznam osobností z Röslerova života, s. 15.

⁴⁰ 'I had frequently been told that the Bohemians were the most musical people of Germany, or, perhaps of all Europe, and an eminent German composer, now in London, had declared to me, that if they enjoyed the same advantages as the Italians, they would excel them.'

BURNEY, Charles. *The Present State of Music in Germany, the Netherlands and united Provinces ...: Vol. II. 2. vyd.* London: T. Becket, J. Robson, G Robinson, 1775, s. 3.

obou pohlaví jsou zde vzdělávány stejnou měrou ve čtení, psaní i hudbě, a to nejen ve velkých městech, ale i v každé vesnici se základní školou.⁴¹

Když byly děti talentované, dostalo se jim vyššího hudebního vzdělání v klášterních školách. Takováto kvalifikace mohla buď zvýšit jejich šance na dobrá místa služebných, anebo – pokud měly děti obzvláště velké štěstí – našla se pro ně příležitost účinkovat v nějakém dobrém orchestru či kapele, nejlépe v cizině.⁴²

Když Burney roku 1772 navštívil Prahu, divil se, jak je možné, že hlavní město takto muzikálního království nepřekypuje hudbou. Slyšel sice, že se v zimě v Praze koná řada koncertů hraná šlechtickými kapelami, ale přesto viděl určitou diskrepanci mezi množstvím výborných českých hudebníků v cizině a hudbou, kterou slyšel v Praze.

„Češi spolu nikdy nevydrží dlouho v pokoji; a dokonce i v krátkých mírových obdobích je jejich šlechta připoutána k vídeňskému dvoru a zřídka kdy bydlí ve svém hlavním městě, takže chudé děti, které se v mládí naučily hudbě, nemají žádnou motivaci se v tomto umění zlepšovat i ve zralém věku, a málokdy tedy pokročí dále, než se kvalifikovat pro pouliční hraní nebo služebnické místo. [...] Občas se ale některému geniálnímu dítěti podaří stát se obdivuhodným hudebníkem, ať chce nebo nechce, a když se to stane, uteče pryč a usadí se v jiné zemi, kde si může užívat plody svého talentu.“⁴³

Burneyho závěry byly v mnohém pravdivé i v devadesátých letech. Vlivem josefínských reforem⁴⁴ se však navíc zhoršil systém hudebního vzdělávání a celkově nepříznivá hospodářská situace vedla k rušení nebo redukování řady šlechtických kapel.

„Od zrušení církevní hudby se zdá, že Čechy a jejich hlavní město nemají tolik milovníků a podporovatelů, jako tomu bylo dříve. Vesnickým učitelům i řídícím byly sníženy platy⁴⁵ a většina klášterů byla zrušena. Tyto změny jsou důsledkem upadajícího hudebního umění v zemi, v kterém hudba jinak vždy vzkvétala.“⁴⁶

⁴¹ BURNEY, Charles. *The Present State of Music ...* Op. cit., s. 4.

⁴² *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag*. Wien: Schönfeld, 1796, s. 104–105.

⁴³ *'The Bohemians are never tranquil long together; and even in the short intervals of peace, their first nobility are attached to the court of Vienna, and seldom reside in their own capital; so that those among the poorer sort, who are taught music in their infancy, have no encouragement to pursue it in riper years, and seldom advance further than to qualify themselves for the street, or for servitude. [...] now and then, indeed, a man of genius among them, becomes an admirable musician, whether he will or not; but when that happens, he generally runs away, and settles in some other country, where he can enjoy the fruits of his talent.'*

BURNEY, Charles. *The Present State of Music ...* Tamtéž, s. 10–11, 24.

⁴⁴ Církevní reforma, kterou císař Josef II. začal realizovat v roce 1782, vedla ke zrušení řady klášterů, které v celé Českém království tradičně poskytovaly kvalitní hudební vzdělání nadaným studentům.

⁴⁵ Většina venkovských učitelů vykonávala také funkci kantora a varhaníka ve vesnickém kostele. Odměna, kterou jim vyplácela církev, tvořila významný vedlejší výdělek. „V Čechách bylo zvykem a povinností každého ředitele, že alespoň jednou do roka zkomponoval mši, a když tuto povinnost zanedbal, byl považován za břídila.“

⁴⁶ *Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag*. Wien: Schönfeld, 1796, s. 104.

I přes tuto zhoršující se situaci jmenuje autor výše citované zprávy o hudební situaci v Praze (*Musikalische Verfassung von Prag*) zveřejněné roku 1796⁴⁷ celou řadu kostelů, které ještě vydrží vlastní kapelu: katedrálu sv. Víta, křižovnický kostel sv. Františka, Týnský chrám, chrám sv. Mikuláše na Malé Straně, Strahovský klášter, kostel sv. Jindřicha (patrně v dnešní Jindřišské ulici), kostel Panny Marie Sněžné, kostel Svaté Trojice na Novém městě, baziliku sv. Petra a Pavla na Vyšehradě, Emauzský klášter, dále kostel sv. Petra, sv. Jiljí, sv. Haštala, sv. Jakuba, svatotomášský kostel, kostel Panny Marie Vítězné a Loretu.

Autor zprávy si stěžuje, že z velkého počtu knížecích a hraběcích kapel zbyla už jen dechová harmonie Johanna/Jana Pachty⁴⁸ a občas je prý na slavnosti pronajímána vojenská kapela (*Artillerieband*).⁴⁹ Jmenuje ale celou řadu hudebních akademií pořádaných milovníky hudby. Často se prý taková hudební představení pořádají u hraběte Kristiána Clam Gallase,⁵⁰ u barona Dobrženského/Dobřenského. Paní Etterich dokonce uvádí celé upravené opery doprovázené smyčcovým kvartetem a klavírem. U barona z Hennetu se zase pravidelně hrají kvartety a v adventní a postní době se zde konají velké akademie. U apelačního rady Kaňky se pravidelně hrají kvartety a každoročně se zde uvádějí celé opery na vynikající úrovni. Hrabě Friedrich Nostitz/Nostic pravidelně pořádá kvartetní a občas i okázalé orchestrální koncerty. Velmi často se hraje také u Johanna/Jana Pachty, který si vydrží stálou dechovou harmonii. Mistrně provedené symfonie jsou prý ke slyšení u pana Rotha. Velké vokální koncerty pořádá hrabě Wenzel Sporck / Václav Špork a každý týden se zde hrají smyčcové kvartety. Kapelník Strobach dokonce každoročně uvádí Mozartovy opery v orchestrálním obsazení. Hudba ve velkém obsazení je ke slyšení i u hraběte Sweertse. Zemský advokát Vignet, jehož dcera prý skvěle zpívá a hraje na klavír, je také pořadatelem častých hudebních setkání.

V tomto výčtu nalezneme i jména obsažená v Röslerově vlastnoručně psaném tematickém katalogu:⁵¹ pozdější objednavatele některých Röslerových skladeb (např. hraběte Pachtu nebo hraběte Clam-Gallase), pořadatele hudebních představení, ale i zpěvačky, které veřejně koncertně vystupovaly (slečnu Vignet, hraběnky Josephinu a Louisu Clam-Gallas⁵²).

---

⁴⁷ Tamtéž, s. 103–104.

⁴⁸ Johann Pachta von Rayhofen / Jan Pachta z Rájova. Viz 1.5 Seznam osobností z Röslerova života, s. 17.

⁴⁹ „Viele unserer großen fürstlichen und gräflichen Häuser hielten sonst eigene Hauskapellen, allein Fälle von Wichtigkeit waren die Ursache, dass diese löbliche Gewohnheit zum großen Nachtheil der Kunst erlosch; so dass außer der gräfl. Joh. Pachtischen Harmonie, die meist aus Livreebedienten besteht, fast keine mehr existiert.“
Jahrbuch der Tonkunst von Wien und Prag. Wien: Schönfeld, 1796, s. 142.

⁵⁰ Christian Christoph / Kristián Kryštof Clam Gallas. Viz 1.5 Seznam osobností z Röslerova života, s. 14–15.

⁵¹ RR. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 18.

⁵² Josephine/Josefina Clam Gallas (roz. Clary-Aldringen). Viz 1.5 Seznam osobností z Röslerova života, s. 15.

1.3.2 Karlo-Ferdinandova univerzita, studium na filozofické fakultě

Josefínské reformy výrazně pozměnily i chod pražské univerzity. Završily tak celou řadu reforem, které systematicky začala zavádět již Marie Terezie. V době Röslerových studií v letech 1790–1792 je na Karlo-Ferdinandově univerzitě vyučovacím jazykem němčina (od r. 1784, namísto latiny). Třileté studium bylo zakončeno složením předepsaných zkoušek a opravňovalo absolventa k dalšímu specializovanému studiu například na právnické nebo lékařské fakultě. Vyučování probíhalo dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne. Student musel absolvovat pevně daný program přednášek.

- I. ročník: logika, matematika, přírodopis s fyzikálním zeměpisem, úvod do univerzálních dějin, klasická filozofie s četbou a výkladem antických autorů
- II. ročník: fyzika spojená s experimenty, užitá matematika a všeobecné dějiny, filologie spojená s četbou a výkladem klasických autorů
- III. ročník: metafyzika (kosmologie a přirozená teologie), etika, všeobecné dějiny, praktická matematika, krásná umění (básnictví, řečnictví a estetika)

Až později (1792) je zde ustavena řádná profesura českého jazyka a literatury a v letech 1800–1803 zde Georg Josef Vogler přednáší hudební vědu.⁵³

V seznamu studentů prvního ročníku roku 1790 je Rösler zapsán jako Joseph Rößler, připsáno je též místo narození – Schemnitz in Ungarn. V ručně psaném duplikátu seznamu se splněnými zkouškami prvního ročníku je pak odlišným písmem u Röslerova jména dopsáno „aufgehört“ (přestal). V seznamu studentů druhého ročníku je Röslerovo jméno přeškrtnuto, ale znovu ho nalézáme v protokolu na konci druhého ročníku i se splněnými zkouškami.⁵⁴ Z protokolu ze závěrečných zkoušek z třetího ročníku se každopádně dozvídáme, že Rösler školu úspěšně dokončil se známkami 1 emin (eminent ?) ze všech předmětů a 1 z praktické matematiky. Zkoušky proběhly v červenci 1792.⁵⁵ Wurzbachova poznámka týkající se Röslerova sporu s otcem se tedy týkala nejspíš jeho dalšího vzdělání. Pokud bylo Röslerovo studium filozofie spojeno s jistým váháním, pak mu k tomu pražské dění na podzim roku 1791 poskytovalo ty nejlepší důvody.

⁵³ Srov. ČORNEJOVÁ, Ivana, ed. *Dějiny univerzity Karlovy 1622–1802. II.* Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 1996, s. 99–133.

⁵⁴ Domnívám se, že poznámka „wird frei von A. G. von 1. September 1791. [dále iniciály a datum:] G.D. 20. Juli 1791“ na jednom z protokolů u Röslerova jména prozrazuje, že v roce 1791 (ve druhém ročníku) byl osvobozen od předmětu všeobecné dějiny (Allgemeine Geschichte).

⁵⁵ Archiv Univerzity Karlovy v Praze. Katalog posluchačů Karlo-Ferdinandovy univerzity. Katalog posluchačů filozofie. Inv. č. 377, sig. M 27 a inv. č. 378, sig. M32 G.

1.3.3 Hudební slavnosti ke korunovaci císaře Leopolda českým králem

Pražská korunovace císaře Leopolda II. byla spojena s velkolepými hudebními slavnostmi a do Prahy přilákala velké množství cizinců. Rösler si jistě nemohl nechat ujít premiéru Mozartovy opery *La clemenza di Tito*, která se konala 6. září 1791. Opera byla skvěle obsazena: hlavní roli zpíval Antonio Baglioni, první *Don Ottavio*, pro roli *Vitellie* byla z Milána přizvána jedna z největších italských hvězd Maria Marchetti-Fantozzi a dále účinkovaly zpěvačky Perini a Antonini, primadony Guardasoniho vynikajícího souboru. Provedení opery sice zůstalo ve stínu senzační premiéry *Dona Giovanniho*, možná proto, že pro řadu hostů znamenala účast na jejím provedení spíše společenskou povinnost. Pro mnohé vnímavé hudebníky však byla velkým zážitkem. Profesor Meissner, který na filozofické fakultě vyučoval krásná umění a je podepsán i pod Röslerovou závěrečnou zkouškou z tohoto předmětu, si večer po představení zapsal do svého deníku:⁵⁶

„Dostatečně krásné, aby to přilákalo nebešťany. Když už nám Němcům chybí vnímavost a nadšení pro naše duchovní velikány, kterou kupříkladu Händel nachází u Angličanů a Gluck u Francouzů, kdo by si nepřál alespoň dnes, aby ten korunovaný byl Mozart namísto Leopolda?“

Celý měsíc již od 30. srpna následovala jedna ceremonie za druhou a oslavy střídaly spektakulární podívané. 12. září se například v *Nosticově divadle* pořádal velkolepý ples, kvůli němuž byly prostory divadla provizorně rozšířeny zvláštní přístavbou, zhotovenou přímo k tomuto účelu. Hrало zde pět orchestrů složených ze tří set nejlepších hudebníků. Odjezdem císaře 2. října ale velkolepé hudební události roku 1791 pro Prahu nekončí. Budou se ale odvíjet v duchu velikého smutku.⁵⁷

1.3.4 Mozartova smrt a smuteční slavnosti věnované jeho památce

Zpráva o Mozartově náhlé smrti 5. prosince 1791 musela být zdrcující. Hudebníci operního orchestru *Nosticova divadla* zorganizovali zádušní mši, která se konala 14. prosince v kostele sv. Mikuláše na Malé Straně. *Regenschorim* zde byl kapelník Jan Josef Strobach (1731–1794), který v roce 1786 dirigoval pražskou premiéru *Figarovy svatby*. O průběhu této smuteční mše podrobně informovaly tehdejší pražské noviny:⁵⁸

„Praha 15. prosince. Dne 14. prosince v 10 hod. se konala v malostranském farním kostele sv. Mikuláše slavnostní zádušní mše za dne 5. [prosince] zesnulého kapelníka a císařsko-královského dvorního skladatele Wolfganga Gottlieba Mozarta, slavnost hodná velkého mistra, která dělá čest i pražskému

⁵⁶ TEUBER, s. 268. Viz 1.6 Nejčastěji citované prameny, s. 19.

⁵⁷ Srov. TEUBER, s. 266–271.

⁵⁸ *Kaiserlich-königlich privilegierte Prager Oberpostzeitung*, 17. 12. 1791, č. 101, s. 801–802.

orchestru Národního divadla po vedením chvalně známého Josepha Strobacha, kteří ji zorganizovali, i všem zdejšími slavnými hudebníky, kteří se jí zúčastnili. Především den byla tištěná parte s pozváním na mši rozdána pražské šlechtě i celému publiku, v den mše půl hodiny zvonily všechny zvony farního kostela; nahrnulo se tam skoro celé město, takže nebylo dost místa ani na Vlašském náměstí [Wälsche Platz, dnešní horní Malostranské náměstí] pro přijíždějící kočáry, ani v kostele, který pojme 4 000 lidí, pro ctitele zesnulého. Rekvie bylo od slavného kapelníka Rosettiho, my patrioti ho nazýváme jeho pravým jménem Rössler, a bylo provedeno 120 hudebníky, kterým vévodila naše oblíbená zpěvačka Dusček tak nádherně,⁵⁹ že z toho Mozartův velký duch v Elysiu musel mít radost. Uprostřed kostela bylo nádherně osvětlené ‚castrum doloris‘ a [slavnost zahájil] tlumený zvuk 3 sborů kotelů s trumpetami; mši sloužil důstojný pan farář Rudolph Fischer s asistenty, 12 studentů malostranského gymnázia, kteří nesli pochodně, šikmo přes rameno měli přehozené smuteční stuhy a v ruce bílé šátky; panovalo zde slavnostní ticho a co víc, tisíce slz bylo prolito za našeho Mozarta, který svými nebeskými harmoniemi tolikrát naplnil naše srdce láskyplnými pocity! Tak byly uctěny jeho zásluhy v Praze. Jeho ztráta je nenahraditelná; hudební mistři existují a budou existovat, ale na zplození mistra všech mistrů, dalšího Mozarta, bude příroda potřebovat staletí.“

Tuto zprávu zde uvádím celou v českém překladu, protože o autorovi skladby, která smuteční slavnost doprovázela, o skladbě samotné i jejím dirigentovi byla napsána řada rozporuplných informací a ve spekulacích o autorovi skladby figuruje i jméno Johanna Josepha Röslera. Václav Jan Sýkora totiž v Duškově monografii, která byla zmíněna již v souvislosti s Röslerovým hudebním vzděláním, zveřejnil tento názor:⁶⁰

„Za autora provedeného tehdy Requiem byl podle Nissena⁶¹ považován litoměřický rodák Rössler-Rosetti, velký symfonik klasické epochy. V naší době se však vyskytly hlasy, že je to omyl, že toto Requiem je třeba přičísti Duškovu žáku Josefu Rösslerovi, rodem Slováku z Banské Štiavnice. Proti Rösslerovi-Rosettimu svědčí, že jeho vztahy k pražskému hudebnímu životu byly řídké. Zapomnělo se však na to, že pražskému Josefu Röslerovi bylo tehdy teprve 18 let (nar. 1773) a že Josef Strobach, který dílo v kostele řídil, provedl také v Nosticově divadle Rosettiho operu Elisene s primadonou Luigiou Caravoglia-Sandrini v hlavní roli, že tedy Rosettiho díla v Praze známa byla. Josef Rösler opravdu napsal

⁵⁹ Josepha/Josephine Dusček / Josefína Dušková (1754 Praha – 1824 Praha), sopranistka, klavíristka a skladatelka, manželka skladatele Františka Xavera Duška/Franz Xaver Dusček (1731–1799). Byla jednou z nejslavnějších koncertních zpěvaček své doby. Její virtuózní technika, velký rozsah, stejně jako krása a šarm, ji přinesly úspěch v Praze, Vídni, Berlíně, Drážďanech a Lipsku, Výmaru nebo Varšavě. Patřila k blízkým Mozartovým přátelům. Při svých pražských návštěvách Mozart u Dušků ve vile na Bertramce často pobýval. Mozart i Beethoven pro Josefínu Duškovou zkomponovali několik árií. Srov. POŠTOLKA, Milan. „Dušek [Dušková] [née Hambacher], Josefa“. In: GROVE.

⁶⁰ SÝKORA, Václav Jan. *František Xaver Dušek*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958, s. 48.

⁶¹ NISSEN, Georg Nikolaus von. *Biographie W. A. Mozarts*. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1828, s. 576.

dílo Kantáta na smrt Mozartovu na text Schmidtův, ale Dlabač udává jako datum jejího vzniku rok 1798.“

Domněnku, že by Johann Joseph Rösler mohl být autorem rekviem za Mozarta, uvedeného roku 1791 v malostranském kostele sv. Mikuláše, vyvrátil a celou problematiku podrobně rozebral již Stanislav V. Klíma ve svém článku *Rekviem A. Rösslera-Rosettiho* v roce 1989.⁶² Také Sýkorův omyl ohledně autorství opery *Elisene* uvedl na pravou míru již Stanislav V. Klíma (autorem opery byl ve skutečnosti Johann Joseph Rösler). Dodala bych jen, že opera *Elisene, Prinzessin von Bulgarien* byla uvedena roku 1807 ve Stavovském divadle (jak se od roku 1798 nazývalo bývalé Nosticovo divadlo), a hlavní roli sice zpívala Luigia Caravoglia-Sandrini, ale představení řídil Carl Liebich. Johannu Josephu Röslerovi bylo v době Mozartova úmrtí 20 let, ale přesto rozhodně nebyl slavným kapelníkem. Navíc jeho *Kantáta na smrt Mozartovu*, k níž se dochovaly jen opisy klavírních výtahů,⁶³ není klasickým rekviem. Jedná se o skladbu tvořenou orchestrální předehrou, áriemi, recitativy a sbory, v níž múzy truchlí nad smrtí hudebního génia Mozarta. Pisatel zprávy v *Oberpostzeitung* by ji patrně nenazýval „*feierliche Exequien*“.

13. ledna 1792 byla uspořádána na Mozartovu počest další hudební slavnost, jejíž výtěžek měl být věnován pozůstalým. Hrabě Franz Sternberg a zemský advokát Johann von Vignet byli hlavními organizátory. Na koncertě, v kterém byl uvedeny árie z *Idomenea*, Mozartovy opery, která do té doby Praze nebyla uvedena, vystoupila vedle Josefíny Duškové/Josepha Duschek (1754–1824) také slečna von Vignet (dcera zmíněného zemského advokáta), slečna Mariani a pan Ramisch (tenorista z katedrály sv. Víta Anton Ramisch). Mozartův klavírní koncert zahrál Johann Nepomuk August Wittassek/Jan August Vitásek (1770–1839). Představení bylo skvěle navštívené, česká šlechta zde byla zastoupena téměř kompletně.⁶⁴ Vzpomínkovou akademii uspořádali 7. února 1794 také studenti právnické fakulty. Na koncertě bylo opět úplně plno a zúčastnila se ho i vdova Constanze se synem. *Symfonie C dur a D dur* provedl pražský divadelní orchestr a doprovodil i Josephinu Duschek / Josefínu Duškovou v rondu *Vitellie* z *La clemenza di Tito*. Wittassek/Vitásek přednesl *Klavírní koncert d moll*.⁶⁵

---

⁶² KLÍMA, Stanislav V. *Rekviem A. Rösslera-Rosettiho*. *Hudební věda*. Praha: Ústav teorie a dějin umění, 1989, roč. 26, č. 4, s. 332–341.

⁶³ Archiv Pražské konzervatoře (CZ-Pk). Sig. 2931, 2932.

⁶⁴ TEUBER, s. 274.

⁶⁵ TEUBER, s. 275.

1.4 PŘÍPRAVA NA PROFESIONÁLNÍ DRÁHU HUDEBNÍKA

O Röslerově životě bezprostředně po dokončení studia filozofie se nepodařilo dohledat žádné zprávy. Jediným svědectvím z tohoto období je čtveřice komorních skladeb uložená v archivu Pražské konzervatoře:

Partita I. in C sig. 2929

Partita II. in Es sig. 7000

Partita III in Es sig. 7001

Partita IV. in B sig. 7002

Opisy partů ke čtyřem partitám pro 2 klarinety, 2 lesní rohy a 2 fagoty jsou psané všechny stejným rukopisem. Skladby byly zkomponovány roku 1793. Tato menší tří- nebo pětivětá dílka jsou vůbec první Röslerovy skladby, které se podařilo dohledat. Titulní strana partu druhého fagotu, do něhož jsou ostatní party vloženy, prozrazuje kromě názvu skladby, jména autora a data vzniku⁶⁶ také jméno autora těchto úhledných opisů. Podpis *Lichtner* v pravém dolním rohu na titulní straně každé z partit patří Röslerovu vrstevníkovi a dlouholetému příteli Wenzelu/Václavu Lichtnerovi (1773–1856).⁶⁷ Na titulní straně je také ozdobné razítko s nápisem „*J.u.D. Lichtner*“. Tímto razítkem je označena celá řada dalších notových materiálů od Röslera. Party jím musely být orazítkovány až později, protože Lichtner získal svůj titul (*Juris utriusque Doctor*) teprve v roce 1803.⁶⁸

---

⁶⁶ *Partitta I. in C maggiore* [resp. II. in Es, III. in Es, IV. in B] | *per* | *Due clarinetti* | *Due corni* | *Due fagotti* | *Dal signor Giuseppe Roesler* | 793.

⁶⁷ Wenzel/Václav Lichtner. Viz 1.5 Seznam osobností z Röslerova života, s. 17.

⁶⁸ SCHNABEL, Georg Norbert: *Geschichte der Juridischen Fakultät an der vereinigten Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag*. Straschiripka: Praha, 1827, sv. 3, s. 132.

1.5 SEZNAM OSOBNOSTÍ Z RÖSLEROVA ŽIVOTA

CARAVOGLIA-SANDRINI, (Maria) Luigia

(1782 nebo 1781 – 1869 Drážďany)

Sopranistka a pozdější profesorka zpěvu na konzervatoři v Praze byla miláčkem zdejšího publika. Byla dcerou mezinárodně proslulé zpěvačky Marie Eleonory Balconi-Caravoglia (1760–1821). Vystupovala již jako dítě a do Guardasoniho souboru přišla roku 1802 jako zkušená zpěvačka, která měla za sebou řadu angažmá v severní Itálii. V Praze se provdala za hobojobého virtuosa Paola Sandriniho. Když byla italská opera po smrti Guardasoniho roku 1807 rozpuštěna, přestoupila k německé opeře ve Stavovském divadle. Roku 1808 odešla do drážďanské dvorní opery, kde řadu let působila pod vedením kapelníka Morlacchiho. Často také vystupovala koncertně a v Praze později několikrát hostovala. Roku 1832 se vrátila do Prahy a učila zde na konzervatoři (do r. 1835).

Nadšení publika i kritiky vyvolávala její čistá intonace, neobyčejná bravura, s jakou zpívala koloratury, i její dramatický talent. Přestože kulhala, nikdy tento fakt nebyl zmíněn jako nedostatek, který by snižoval její strhující jevištní výkony. Mezi její slavné role patřila *Zuzanka ve Figarovi*, *Julia* ve Spontiniho *Le Vestale* nebo *Didone* v opeře *Didone abbandonata* od C. G. Reissigera, kterou roku 1824 zpívala pod taktovkou C. M. Webera. Ferdinando Paer pro ni napsal roli *Sophie* v opeře *Sargino* (1804).⁶⁹

CLAM-GALLAS, Christian Christoph / Kristián Kryštof

(1771 Prag – 1838 Praha)

Český šlechtic, nejvyšší maršálek Českého království a předseda *Společnosti vlasteneckých přátel umění* (*Gesellschaft patriotischer Kunstfreunde*), *Společnosti přátel církevní hudby* (*Verein der Kunstfreunde für Kirchenmusik in Böhmen*) a spoluzakladatel *Jednoty pro zvelebení hudby v Čechách* (*Verein zur Beförderung der Tonkunst in Böhmen*). Stejně jako jeho otec Christian Philip / Kristián Filip (1748–1805) byl velkým podporovatelem umění.

Sám byl vynikající klavírista a byl výtvarně nadaný. Roku 1797 se oženil s hraběnkou Josefinou Karolínou Clary-Aldringen, též výbornou klavíristkou a zpěvačkou. V jejich pražském paláci měli soukromé divadlo, kde se hrála opera v orchestrálním obsazení i divadlo. Často se zde také konaly hudební sešlosti, akademie a koncerty.

1812–1827 se zde pořádala dobročinná představení ve prospěch ústavu pro nemocné milosrdných bratří a jeptišek Řádu sv. Alžběty. Jejich hlavní organizátorkou byla, vedle hraběnky Šlikové a hraběte Fridricha Clam-Gallase (bratr hraběte Kristiána), hraběnka Josephine/Josefína Clam-Gallas.

⁶⁹ Srov. JONÁŠOVÁ, Milada und Jitka LUDVOVÁ. „Caravoglia, Maria Luigia“. In: *Hudební divadlo v českých zemích. Osobnosti 19. století*, J. Ludvová, ed., Praha: Divadelní ústav – Academia, 2006, s. 91–92.

S inscenacemi pomáhali i profesionálové, mezi jinými i slavný ředitel Stavovského divadla Carl Liebich (Guardasoniho nástupce ve vedení divadla). Aktivní aktéři byli pak příslušníci vysoké šlechty, mezi nimi i vynikající sopranistka Marie Aloisie neboli Louise Auerspergová (roz. Clam-Gallas, sestra hraběte Kristiana). Veškeré náklady nesl hrabě Clam-Gallas.

Manželé Clam-Gallasovi pořádali též koncerty i divadelní představení na svých rodových panstvích v Libverdě, Liberci a Frýdlantě.⁷⁰

CLAM-GALLAS, Josephine/Josefína (roz. Clary-Aldringen)
(1777 Praha – 1828 Reichenberg)

Vynikající zpěvačka a klavíristka, hráčka na mandolínu. Inspirovala Beethovena k napsání slavné árie *Ah, perfido, spergiuro*, op. 65 a skladeb pro mandolínu WoO 43, 44. Beethoven se s ní seznámil při své druhé pražské návštěvě roku 1796, patrně při jedné z hudebních akademií, které se často pořádaly v paláci hraběte Clam-Gallase, na něž byli často zváni slavní hudebníci. Josefína byla tehdy snoubenkou hraběte.

Hraběnka Josefína byla známou postavou pražského hudebního i divadelního života. Aktivně se ho účastnila nejen jako organizátorka, ale i jako vynikající interpretka. Hudbu sice nepotřebovala ke své obživě, ale řada dobových pramenů zmiňuje vysokou úroveň jejího pěveckého projevu.⁷¹

GUARDASONI, Domenico
(cca. 1731 Modena – 1806 Vídeň)

Impresárió, režisér, zpěvák. Guardasoniho kariéra virtuózního tenoristy je poprvé doložena v Bologni roku 1762. V následujících letech vystupoval ve Florencii a v Benátkách. Roku 1764 se stal členem nově založené Bustelliho společnosti. Zpíval i na jejich zahajovacím koncertě v Divadle v Kotcích, které se stalo jejich domovskou scénou na dalších 15 let. Část sezóny společnost hostovala v Karlových Varech (léto 1765), Drážďanech a Lipsku (od 1765), jezdila též do Braunschweigu a Hamburku.

Po smrti Giuseppe Bustelliho (1731–1781) přebírá vedení společnosti vynikající zpěvák a manažer Pasquale Bondini (1737–1789) a italská operní společnost pokračuje ve své činnosti v Thunovském paláci na Malé Straně, kde Bondini Guardasoniho angažuje též jako režiséra a zástupce impresária. Když po dostavbě Hraběcího Nosticova divadla v roce 1783 začíná Bondiniho společnost působit i na tamní scéně, předává Bondini postupně řadu povinností na Guardasoniho a ten se stává roku 1788 i formálně jejím ředitelem. Roku 1791 se stává hlavním nájemcem Nosticova divadla, a když divadlo

---

⁷⁰ Srov. SVOBODA, Milan a kol. *Kristián Kryštof hrabě Clam-Gallas: Stručná biografie*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2012.

⁷¹ Srov. MAŠEK, Petr a Martin VAŇÁČ. „Clam-Gallas, Kristián Filip“. In: SD, s. 114–115.

v sezóně 1798/1799 odkoupí české stavy, také prvním ředitelem Stavovského divadla, kde působí až do své smrti roku 1806.

Do vedení společnosti italských virtuosů s vynikající pověstí se tak v roce 1788 dostává muž s bohatými pěveckými a divadelními zkušenostmi (vedle angažmá u Bustelliho působil také v sezóně 1772/1773 v souboru Vídeňského dvora, roku 1774 ve společnosti J. Kurtze ve Varšavě, v roce 1779 vystupoval na festivalu v Benátkách) i se skvělými manažerskými schopnostmi.

Guardasoni se přímo zasloužil o úspěšná provedení Mozartových oper v Praze (včetně prvního pražského provedení *Figarovy svatby* roku 1786 a premiéry *Dona Giovanniho* 29. 10. 1787). Už jako impresárió uvedl též *Dona Giovanniho* poprvé mimo Prahu (1. 6. 1788 v Lipsku) a angažoval Mozarta pro kompozici opery *La clemenza di Tito*, objednané českými stavy pro korunovaci císaře Leopolda II. českým králem, jejíž nastudování a uvedení 6. 9. 1791 Mozart osobně řídil.

Guardasoni si dokázal udržet přízeň pražského publika i v době, kdy dlouhodobá obliba italské opery začala klesat. Na konci 18. století uvedl řadu populárních německých zpěvoher v přepracované italské verzi. Na jeho objednávku tak vznikla např. italská verze Mozartovy *Kouzelné flétny* (*Il flauto magico* v adaptaci Scipione Piattoliho),⁷² další Schikanederův text tentokrát na hudbu Hoffmeisterovu byl přepracován Carlem Prosperem Defranceschi a uveden jako *Il principe d'Itaca* (1797). Defranceschi také pro Guardasoniho upravil Winterovy opery *Das unterbrochene Opferfest* (*Il sacrificio interrotto*, 1796) a operu *Psyche* (*Amore e Psiche*, 1797).⁷³ Za Guardasoniho působení byla v divadle vedle německých produkcí také pravidelně uváděna divácky úspěšná nedělní představení v češtině.

Když 14. 6. 1806 neočekávaně zemřel na cestě do Vídně, přežila ho jeho společnost jen o 10 měsíců. S jeho nástupcem ve funkci ředitele Karlem Liebichem (1773-1822) se Stavovské divadlo stalo německou scénou.⁷⁴

---

⁷² Srov. Woodfield, Ian. *Performing Operas for Mozart: Impresarios, Singers and Troupes*. Cambridge University Press, 2012, s. 197.

⁷³ Srov. RR, s. 6–11. Na hudební adaptaci opery *Psyche* se významně podílel Johann Joseph Rösler.

⁷⁴ Srov. JAKUBCOVÁ, Alena. „Guardasoni, Domenico“. In: SD, s. 208–212.
Srov. VOLEK, Tomislav. „Guardasoni, Domenico“. In: GROVE.
Srov. TEUBER, s. 260–276, 321–371.

LICHTNER, Wenzel/Václav
(1773–1856)

Významný muž českého společenského života, zemský advokát a pozdější děkan právnické fakulty.⁷⁵ Lichtner musel být člověk všestranných zájmů. Byl například spoluzakladatelem a řídicím členem *Spolku pro pěstování hudby církevní v Čechách (Verein der Kunstfreunde für Kirchenmusik in Böhmen)*.⁷⁶ V roce 1836 vypracoval velkolepý projekt na stavbu železnice z Prahy do Vídně. Jeho spisy později poskytly první návrhy budoucí železniční sítě na Vysočině.⁷⁷

Jak dokládá věnování k tištěnému vydání *Sinfonie Es dur* z roku 1806 (RK 167, s.239), byl Lichtner Röslerův přítel a podporovatel. Kulaté razítko s textem „J.u.D. Lichtner“ (*Juris utriusque Doctor*, tedy JuDr. Lichtner) nalezneme na celé řadě notových pramenů Röslerovy hudby. Je pravděpodobné, že Lichtner nechal zhotovit řadu opisů označených tímto razítkem.

PACHTA, Johann Joseph von Rayhofen / Jan Josef Pachta z Rájova

Hrabě Johann Josef Philipp Pachta von Rayhofen / Jan Josef Filip Pachta z Rájova (1723–1822), hudební mecenáš a skladatel, a jeho synovec hrabě Johann Joseph Pachta von Rayhofen / Jan Josef Pachta z Rájova (1756–1834), též velký milovník hudby a podporovatel umění, bývají často zaměňováni. Domnívám se, že objednavatelem některých Röslerových kompozicí byl spíše mladší hrabě Pachta.

I v době, kdy rapidně klesal počet domácích šlechtických kapel, vydržoval Pachta stálý soubor, který byl znám hlavně vynikajícími dechy. Byl přítelem Myslivečka i Mozarta, který mu věnoval *Německé tance pro orchestr*, op. 6 (KV 509). Ve svém paláci na Anenském náměstí pravidelně pořádal hudební setkání, koncerty a představení. Byl též jedním ze spoluzakladatelů Pražské konzervatoře.⁷⁸

⁷⁵ *Kaiserlich königlicher Schematismus für das Königreich Böhme auf das gemeine Jahr...* Praha: Česká společnost nauk, 1809, 1811, 1813, 1816, 1818, 1828, 1829, 1834, 1836.

Nachricht über die Einrichtung, den Vermögensstand, die jährlichen Einnahmen und Ausgaben des mit dem allgem. böhm. Wittwenpensionsinstitute verbundenen Privat Institutes für Taubstumme, bei Gelegenheit der öffentlichen Prüfung der Taubstummen, welche in dem Institutsgebäude auf dem Viehmarkte N.C. 699 den 2. August 1834 von 9 bis 12 Uhr gehalten wird. Prag: Allgemeines Böhmisches Wittwen- und Taubstummen-Institut, 1834, s. 22 [online]. <https://play.google.com/books/reader?id=N8IDTKERfpEC&printsec=frontcover&output=reader&hl=cs&pg=GBS.PA21/> (cit. 15.06.2018).

⁷⁶ *Leitender Ausschuß, Vereins der Kunstfreunde für Kirchenmusik. Dritter Jahresbericht des durch Allerhöchste Entschließung Sr. Majestät vom 10. August 1826 bestätigten Vereins der Kunstfreunde für Kirchenmusik.* 1829, s. ii [online]. <https://play.google.com/books/reader?id=5rRCAAACAAJ&pg=GBS.PP3/> (cit. 22.06.2018).

⁷⁷ HARNUŠKOVÁ, Petra. *Historie železniční dopravy v Jihlavě v letech 1871–1918* [online].

<http://www.stara.jihlava.cz/clanek/historie-zeleznicni-dopravy-v-jihlave-v-letech-1871-1918/> (cit. 15.06.2018).

⁷⁸ Srov. MACEK, Petr. „Pachta, Jan Josef“. In: *Český hudební slovník osob a institucí*, Petr MACEK a Mikuláš BEK, eds., Brno: Masarykova univerzita, 2003.

1.6 NEJČASTĚJI CITOVANÉ PRAMENY

- RR Gius. Rsr. [Rösler]. *Repertorio del tutte le mie composizioni incominciando dall'anno 1796. Parte prima*. Wien, Gesellschaft der Musikfreunde in Wien, Archiv (A-Wgm). Sig. 1248/34. [Autograf].
Basel, Musikakademie der Stadt Basel, Vera Oeri-Bibliothek (CH-Bm). Sig. MAB F 5095. [Faksimile, neznámé místo, vydavatel a rok vydání].
- MB Nachricht vom Leben und den Werken des Tonsetzers Joseph Rösler. *Monatsbericht der Gesellschaft der Musikfreunde*. Wien: Gesellschaft der Musikfreunde des Österreichischen Kaiserstaates, 1829, roč. 1, s. 38–43.

Slovníky z 18. století (chronologicky)

- GERBER GERBER, Ernst Ludwig. *Neues historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler, ... Dritter Theil. K.–R.* Leipzig: A. Kühnel, 1813, s. 899–900.
- DLABACZ DLABAČ, Gottfried Johann. *Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien. Zweiter Band, J–R.* Prag: Gottlieb Haase, 1815, s. 588.
- ÖNE GRÄFFER und CZIKANN. *Oesterreichische National-Encyklopädie ... Bd. 4 (N bis Sedria)*. Wien: In Commission der Friedr. Beck'schen Universität–Buchhandlung, 1836, s. 402.
- SCHILING SCHILING, Gustav. *Encyclopädie der gesamten musikalischen Wissenschaften oder Universal-Lexicon der Tonkunst. Sechster Band. Riesenharfe bis Zyka*. Stuttgart: Franz Heinrich Köhler, 1838, s. 65–66.
- GATHY GATHY, August. *Musikalisches Conversations-Lexikon: Encyklopädie der gesammten Musik-Wissenschaft für Künstler, Kunstfreunde und Gebildete*. Hamburg: Niemeyer, 1840, s. 385.
- FÉTIS FÉTIS, François-Joseph. *Biographie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique: Na–Ry. Tome septième*. Bruxells: Meline, Cans et C., 1841, s. 455–456.
- GASSNER GASSNER, F. S. Dr. *Universal-Lexikon der Tonkunst: Neue Handausgabe in einem Bande*. Stuttgart: Franz Köhler, 1849, s. 732.
- MEYER MEYER, J. *Das große Conversations-Lexikon für die gebildeten ... Zweite Abtheilung ... Sechster Band*. Robetta–Sandstein. Hildburghausen: Bibliographisches Institut, 1851, s. 98.
- BERNSDORF BERNSDORF, Eduard. *Neues Universal-Lexikon der Tonkunst: ... Dritter Band*. Offenbach: Johann André, 1861, s. 361.
- RIEGER RIEGER, František, Ladislav, ed. *Slovník naučný: Díl sedmý. R–Řzew*. Praha: I. L. Kober, 1868, s. 581.
- PAUL PAUL, Oscar. *Handlexikon der Tonkunst. Zweiter Band. L – Z, Nachtrag*. Leipzig: Heinrich Schmidt, 1873, s. 351.
- WURZBACH WURZBACH, Constant von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: ... Sechszwanzigster Teil Rhedey – Rosenauer und Nachträge (VI. Folge)*. Wien: Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1874, s. 242–244.

MENDEL MENDEL-REISSMANN. *Musikalisches Conversations-Lexikon: Eine Encyclopädie der gesammten musikalischen Wissenschaften. Für Gebildete aller Stände. Achter Band.* Berlin: Robert Oppenheim, 1877, s. 385.

Periodika

AeJ TRASSLER, Joseph Georg, ed. *Allgemeines europäisches Journal.* Brünn: J. G. Trassler, 1796–1798.

AmZ ROCHLITZ, Friedrich, ed. *Allgemeine musikalische Zeitung.* Leipzig: Breitkopf und Härtel, Leipzig, 1798–1818.

HÄRTEL, Gottfried Christoph. *Allgemeine musikalische Zeitung.* Leipzig: Breitkopf und Härtel, Leipzig, 1819–1827.

Další prameny (abecedně)

SD JAKUBCOVÁ, Alena, ed. *Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Osobnosti a díla.* Praha: Divadelní ústav – Academia, 2007.

GROVE *Grove Music Online* [online]. Oxford University Press, 2001. <https://www.oxfordmusiconline.com/> (cit. 30.07.2019).

MGG LÜTTEKEN, Laurenz, ed. *MGG Online: Die Musik in Geschichte und Gegenwart* [online]. Kassel, Stuttgart, New York: 2005, online 2016. <https://www.mgg-online.com/> (cit. 30.07.2019).

SARTORI SARTORI, Claudio. *I libretti italiani a stampa dalle origini al 1800: Catalogo analitico con 16 indici.* Cuneo: Bertola & Locatelli Editori, 1990–1994.

TEUBER TEUBER, Oscar. *Geschichte des Prager Theaters. Von den Anfängen des Schauspielwesens bis auf die neueste Zeit. 2. Teil.* Prag: A. Haase, 1885.

VERTI VERTI, Roberto, ed. *Un almanacco drammatico: l'indice de' teatrali spettacoli 1764–1823. Vol. 2.* Pesaro: Fondazione Rossini, 1996.